

Osallisuus muodostuu vastavoimana ulkopuolisuuden kokemukselle

19.1.2023 / [Pauliina Lehtonen](#) / [Artikkelit](#), [Kestävä kaupunk kehitys](#) / [aluepolitiikka](#),
[demokratia](#), [Suomi](#) / 6 minuutiksi luettavaa

Asukkaiden osallisuuden ajatellaan usein liittyvän hallintolähtöiseen osallistumiseen virallisia kanavia pitkin. Tällöin osallisuus ymmärretään liian kapeasti, sillä osallisuus muodostuu ja saa merkityksensä asukkaiden arjen kokemuksissa. Hallintolähtöinen osallistuminen tuottaa asukkaille ulkopuolisuuden kokemusta yhteiskunnasta ja sen tarjoamista tavoista osallistua.

Lähiöihin on pitkään tavattu liittää merkityksiä, jotka kuvaavat niitä huono-osaisiksi, ongelmallisiksi ja asukasaktiivisuudeltaan passiivisiksi. Nämä merkitykset syntyvät siitä, että lähiöiden asukkaiden sosioekonominen asema, asuntojen hinnat ja vuokrataso ovat usein kaupunkien keskiarvojen alapuolella ja lähiöiden rakennuskanta [peruskorjauksen](#) tarpeessa.

Lähiöiden sosioekonominen tila on luonut niistä julkista mielikuvaa sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti [ongelmallisina paikkoina](#), joihin keskittyy työttömyyttä, rikollisuutta ja yhteiskunnallista passiivisuutta. Tutkimukset ovat tunnistanee asuinalueiden välisiä eroja

siinä, miten asukkaat osallistuvat ja vaikuttavat yhteisiin asioihin. Asuinalueilla, joilla havaitaan [taloudellista ja sosiaalista segregatiota](#) asukkaat eivät ole yhtä kiinnostuneita yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta kuin paremmin toimeentuleviksi luokitelluilla alueilla.

Lähiöissä asukkaiden osallisuus ei välttämättä kytkeydy virallisiin hallinnon, kuten kunnan tai kaupungin tarjoamiin tapoihin osallistua, vaan saa muotonsa lähiöiden arjen sosiaalisissa käytännöissä ja kiinnittyy vahvasti paikkaan.

Lähiöitä ei tule liian helposti leimata ongelmallisiksi ja asukasaktiivisuudeltaan passiivisiksi, vaan tunnistaa niissä muodostuvaa asukastoimijuutta ja erilaisia tapoja olla osallinen kaupungissa. Lähiöissä asukkaiden osallisuus ei välttämättä kytkeydy virallisiin hallinnon, kuten kunnan tai kaupungin tarjoamiin tapoihin osallistua, vaan saa muotonsa lähiöiden arjen sosiaalisissa käytännöissä ja kiinnittyy vahvasti paikkaan.

Millaista sitten on arjen osallisuus lähiössä? Mikä saa asukkaat osallistumaan asuinalueellaan, ja millaisia osallisuuden muotoja voidaan havaita? Havaintoni pohjautuvat tutkimushankkeeseemme [Ekososiaalinen hyvinvointi ja osallisuus. Asuinalueiden erilaistumisen uusi dynamiikka](#) (EKOS). Osana [Ympäristöministeriön lähiöohjelmaa](#) tutkimme vuosina 2020–2023 ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden yhteen kietoutumista asukkaiden osallisuuden ja hyvinvoinnin muotoutumisessa.

Tutkimuskohteemme ovat tamperelaiset Multisillan ja Peltolammin 1960–70-luvuilla rakennetut ”metsälähiöt”, joissa olemme keränneet aineistoa osallistuvien menetelmin, havainnoiden ja haastattelemalla asukkaita sekä pyytämällä heitä valokuvaamaan aluettaan. Samaan aikaan tutkimushankkeemme kanssa alueella on ollut käynnissä [Tampereen kaupungin lähiöohjelma](#).

Osallisuuden taustalla alueeseen kiinnittyminen

Osallisuudella kuvataan olevan [kaksi puolta](#); yhtäältä se tarkoittaa osallistumista tai vaikuttamista yhteiskunnassa (engl. *participation*), toisaalta taas kuulumista: kokemusta siitä, että on osa yhteisöä tai yhteiskuntaa (*social inclusion*). [Olemalla osallinen](#) yksilö pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuuteen sisältyvät vaikuttamismahdollisuudet omaan elämään ja siihen sisältyviin toimintoihin, palveluihin ja yhteisiin asioihin.

Peltolammin ja Multisillan asukkaiden osallisuuden ytimessä on oma alue ja siihen kiinnittyminen. Asukashaastattelut tuovat esiin vahvan siteen alueeseen: vaikka aluetta yhden haastateltavan sanoin ”*pidetään tämmösenä, surkeena paikkana*”, asukkaat kokevat sen omaksi, tutuksi, tärkeäksi kotipaikaksi.

Haastatteluissa asukkaat kuvaavat aluetta kotipaikakseen, jossa voi jutella ihmisille, niin tutuille kuin tuntemattomille, ja pyytää sekä tarjota apua naapureille. Asuinpaikkaan kiinnittyminen on osallisuuden ensi askel.

Asukkaat kertovat ylisukupolvisista siteistä alueeseen, joiden avulla he rakentavat sidostaan paikkaan – kuten käy ilmi seuraavasta vastauksesta:

”No se Peltolammin ranta ympäröivine metsineen on hirveen tärkeä mulle että kyllä se on sellanen keidas. Mä muistan sen [Peltolammin rannan] lapsuudesta jo, ku mul on setä

perheineen ja serkku asunu Peltolammilla. [–] se säväyttää mut edelleen joka kerta, se metsä, Pärrikosken luonnonsuojelualue, kaikki ne on tosi tärkeitä mulle.”

Vaikka asukkaat tunnistavat alueensa epäkohtia, kuten sosiaali- ja terveystalujen vähentymisen, kohtaamispaikkojen puutteen tai rapistuneen Multisillan ostoskeskuksen, he arvostavat aluettaan:

”Mun päässä ehkä asuu jonkunlainen rauha tällä hetkellä ja mä olen myös sovussa tän asuinympäristöni kanssa. Ja mun mielestä Peltolampi tukee minua ja minä tuen Peltolammia. Meillä on tämmönen synergia tällä hetkellä.”

Asukkaat arvostavat alueensa lähiluontoa ja sen tuomia mahdollisuuksia sosiaaliselle kanssakäymiselle, liikkumiselle ja virkistäytymiselle. Lähiön erilaiset sosiaaliset yhteisöt, kuten taloyhtiöt ja niiden pihat, koulu, kirjasto tai [lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia alueella edistävä Me-talo](#) ovat keskeisiä alueelle kiinnittymisen yhteisöjä.

Haastatteluissa asukkaat kuvaavat aluetta kotipaikakseen, jossa voi jutella ihmisille, niin tutuille kuin tuntemattomille, ja pyytää sekä tarjota apua naapureille. Asuinpaikkaan kiinnittyminen on osallisuuden ensi askel.

Kiinnittyminen edesauttaa alueen arvostamista ja siitä huolehtimista

Alueelle kiinnittymistä (engl. [place attachment](#)) tapahtuu, kun paikkaan muodostuu tunnesuhde. Tällä suhteella on sosiaalinen ja kollektiivinen ulottuvuus, kun perheen, ystävien tai muun yhteisön kanssa jaetaan kokemus fyysisestä tilasta tai paikasta ja sen merkityksestä. Asukkaiden kiinnittyminen asuinpaikkaan tapahtuu vuorovaikutuksessa paikallisen sosiaalisen verkoston kanssa. Tämä kiinnittyminen saa aikaan Multisillassa ja Peltolammilla alueen arvostamista ja halua siitä huolehtimiseen.

Multisillassa ja Peltolammilla alueeseen kiinnittyminen ja siitä kumpuava asukkaiden kokema arvostus aluettaan kohtaan tulivat haastatteluissa esiin huolena näiden alueiden roolista Tampereen kaupunkikehityksessä. Asukkaat kokivat, että Multisilta ja Peltolampi oli jätetty kaupunkikehityksen ulkopuolelle.

Eräs haastateltava muisteli seuraavasti kaupungin alueella järjestämää asukastilaisuutta, jossa kaupungin edustajat kertoivat alueeseen liittyvistä suunnitelmista:

”Se eräs rouva siellä tuli ja sano että te ootte pitäny tän puheen aina viiden vuoden välein tosta 80-luvusta alkaen että jotain tehdään ja luvataan eikä se oo koskaan tapahtunu eikä hän usko sitä tälläkään kertaa. Mun täytyy myöntää että kyseinen rouva oli kyllä valitettavasti oikeassa, että kaupungilla on ihan todella härskin valehtelijan maine tuolla alueella. Et niin monta asiaa on luvattu, meinattu tehdä, ja niistä vain ani harva on koskaan mitenkään tehty.”

Asukkaat kokivat, että Multisilta ja Peltolampi oli jätetty kaupunkikehityksen ulkopuolelle.

Asukkaat eivät kokeneet saavansa tarpeeksi ajantasaista tietoa alueen kehitystoimenpiteistä ja niiden etenemisestä, mitä heijastelee esimerkiksi seuraava vastaus: *”Et mielellään pääsis siihen, jotenkin edes kuulemaan niistä silleen vähän aiemmin, ennen kun ne kaikki muutokset on jo tapahtunu.”*

Kokemukset Peltolammin ja Multisillan sivuuttamisesta kaupungin kehittämisessä sekä asukkaita tavoittamaton viestintä kertovat asukkaiden halusta olla mukana vaikuttamassa omaa aluettaan koskeviin päätöksiin. Halu huolehtia asuinalueesta saa aikaan arjen osallisuutta, kun asukasaktiivisuus kanavoituu omaehtoiseen toimintaan virallisten osallistumisen väylien ulkopuolella.

Sosiaaliset suhteet mahdollistavat osallisuutta

Hallinnon tarjoamat viralliset tavat osallistua eivät olleet haastattelemillemme asukkaille aina kovin merkityksellisiä, eikä niiden hyödyntäminen vaikuttanut olevan kovin suosittua.

Puhuessamme hallinnon tarjoamista osallistumisen kanavista alueella järjestämässämme työpajassa yksi asukkaista kertoi, että hän ”*ei ole koskaan osallistunut mihinkään*”. Osa haastateltavistamme puolestaan oli osallistunut kaupungin alueella järjestämiin asukastilaisuuksiin tai lähettänyt viranhaltijoille sähköpostia esimerkiksi läheisen moottoritien melusta tai rikutusta bussipysäkin katoksesta.

Intoa niin sanottuun viralliseen osallistumiseen vähensi pettymys oman osallistumisen vaikutuksiin. Vaikka asukkaat olivat yrittäneet saada apua alueen epäkohtiin kaupungilta, he kokivat, ettei heidän ääntään kuunneltu tai että sillä ei ollut merkitystä.

Hallinnon tarjoamat viralliset tavat osallistua eivät olleet haastattelemillemme asukkaille aina kovin merkityksellisiä, eikä niiden hyödyntäminen vaikuttanut olevan kovin suosittua.

Virallista osallistumista antoisampia tapoja toimia vaikuttivat asukkaille olevan alueen ylläpitoon ja siitä huolehtimiseen liittyvät arjen toimet, joita asukkaat toteuttivat paikallisissa sosiaalisissa yhteisöissä kuten naapurien tai tuttavien kesken. Asukkaiden omaehtoinen toiminta Multisillassa ja Peltolammilla liittyy yhteiseen kiinnostukseen asuinalueita kohtaan.

Asukkaat haluavat huolehtia niin asuintalostaan, pihoistaan, yhteisistä viheralueista ja ylipäätään koko alueesta. Esimerkiksi taloyhtiöissä ja asukastoimikunnissa asukkaat selvittivät energiatehokkaita lämmitysratkaisuja kestäväen asumisen tueksi. He kunnostivat talkoilla talojen pihanurmikoita ja viettivät samalla kesäjuhlia grillaten ja musisoiden.

Tavaroiden kierrätysringeissä asukkaille tarpeettomaksi jääneet tavarat pääsivät kiertoon ja uuteen käyttöön toisella asukkaalla. Naapuriapua kaupassa käymiseen tai lastenhoitoon oli tarjolla tarvittaessa.

Asukkaiden arjen osallisuus kytkeytyy Multisillassa ja Peltolammilla paikallisiin tarpeisiin, joita asukkaat huomaavat asuinalueidensa päivittäisessä arjessa. Toki kaikki asukkaat eivät omaehtoiseen toimintaan osallistuneet. Esimerkiksi vuokralla asuva haastateltavamme kertoi, ettei kokenut itseään tasavertaiseksi talonsa omistusasujien kanssa eikä sen vuoksi osallistunut asukastoimintaan.

Arjen osallisuus vastavoima ulkopuolisuudelle

Tutkimuksemme mukaan arjen osallisuus heikompiosaisiksi leimatuissa lähiöissä kiinnittyy vahvasti alueeseen. Osallisuus muodostuu vastavoimana sekä alueen huonolle maineelle että asukkaiden ulkopuolisuuden kokemukselle yhteiskunnasta, Multisillan ja Peltolammin kohdalla ulkopuolisuudelle erityisesti kaupunkikehityksestä. Asukkaiden osallisuus ei yllä

kaupunkitasolle, vaan saa merkityksensä arjen kokemuksissa ja toteutuu asuinalueen sosiaalisissa käytännöissä.

Tampereen asukkailleen suuntaamassa [hyvinvointikyselyssä](#) vuonna 2021 eteläisellä palvelualueella, johon Multisilta ja Peltolampi kuuluvat, vain 28,8 prosenttia vastaajista koki voivansa vaikuttaa oman asuinalueensa kehittämiseen. Kokemus vähäisistä vaikutusmahdollisuuksista näkyy asukkaiden omaehtoisena toimijuutena asuinalueellaan.

Mikäli asukkaat eivät koe näitä tapoja omakseen eivätkä näe osallistumisensa todellista vaikutusta alueen kehittämiseen, tuottaa virallinen osallistuminen helposti asukkaille ulkopuolisuuden kokemusta yhteiskunnasta ja sen tarjoamista tavoista osallistua.

Lähiöitä kehitetään Suomessa yleensä hallintolähtöisesti ylhäältä alaspäin erilaisten ohjelmien ja hankkeiden avulla. Julkishallinnon toimija, kuten kaupunki valitsee tietyn asuinalueen kehittämisen kohteeksi ja tarjoaa alueen asukkaille tapoja osallistua alueen kehittämiseen.

Mikäli asukkaat eivät koe näitä tapoja omakseen eivätkä näe osallistumisensa todellista vaikutusta alueen kehittämiseen, tuottaa virallinen osallistuminen helposti asukkaille ulkopuolisuuden kokemusta yhteiskunnasta ja sen tarjoamista tavoista osallistua.

On riski, että hallintolähtöiset osallistumisen tavat eivät tunnista asukkaiden arjen osallisuuden muotoja ja niissä syntyvän kokemustiedon merkitystä kaupungin tai asuinalueen hyvinvoinnille. Tämän kokemustiedon välittyminen suunnittelijoille ja päätöksentekijöille on kuitenkin ehdottoman olennaista, kun hallinto kehittää toimenpiteitä kestävän kaupunkikehityksen tai lähiökehityksen edistämiseksi.

Pauliina Lehtonen on yliopistotutkija sosiaalipolitiikassa Tampereen yliopistossa. Hänen tutkimuksensa käsittelee osallisuuden, vuorovaikutteisen hallinnan ja kestävän kaupunkikehityksen kysymyksiä.

Artikkeli on osa [Kestävä kaupunkikehitys -juttusarjaa](#).

Artikkelin pääkuva: Antti Wallin.

Kirjoittajasta

[Pauliina Lehtonen](#)

Pauliina Lehtonen on yliopistotutkija sosiaalipolitiikassa Tampereen yliopistossa. Hänen tutkimuksensa käsittelee osallisuuden, vuorovaikutteisen hallinnan ja kestävän kaupunkikehityksen kysymyksiä.

Artikkeliin sovelletaan avoimen julkaisemisen lisenssiä tiedelehdille (CC BY-NC-ND). [Lue lisää tekijänoikeuksista.](#)

Copyright © 2023 Poliitikasta [ISSN 2323-7090](#): [Terms & Privacy Policy](#)